

למה נקראת שבת הגדול?

שבת דף פז: תוספות ד"ה ואותו יום, חמישי בשבת היה - ואם
 כן ברביעי שחטו פסחיהם ונמצא בשבת שעברה לקחו פסחיהן
שאז היה בעשור לחדש ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי
שנעשה בו נס גדול כדאמרינן במדרש (שמות רבה - בא)
 כשלקחו פסחיהם באותה שבת נתקבצו בכורות אומות העולם
 אצל ישראל ושאלום למה היו עושין כך אמרו להן זבח פסח לה'
 שיהרוג בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש
 ממנו שישלחו ישראל ולא רצו ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן
הרבה הה"ד למכה מצרים בבכוריהם (כי הבכורות הם המכים).

בית יוסף אורח חיים סימן תל

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול וכו'. בפרק אמר רבי
 עקיבא (שבת פז:) תניא דפסח שיצאו בו ישראל ממצרים היה
 ביום חמישי וכתבו התוספות (ד"ה ואותו) ונמצא בשבת שעברה
 לקחו פסחיהם ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס
 כדאיתא במדרש כשלקחו פסחיהם באותה שעה נתקבצו
 בכורות אומות העולם אצל ישראל ושאלום למה היו עושים כך
 אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים הלכו אצל
 אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא רצו ועשו
 הבכורות מלחמה והרגו מהם הרבה הדא הוא דכתיב (תהלים
 קלו י) למכה מצרים בבכוריהם עכ"ל ורבינו כתב הנס בענין
אחר וכן כתב בכל בו סימן מ"ז וכן כתב שבלי הלקט (סי' רה)
 ואם תאמר לפי טעם זה הוה ליה למיקרי לכולהו יומי דמעשור
 לחודש עד ערב הפסח ימים גדולים דבכולם נעשה הנס ויש
לומר שעיקר הנס היה בהתחלתה שאז היה עיקר קהיון שיני
המצריים אבל אחר שעבר היום הראשון כיון דדשו דשו:

טור אורח חיים הלכות פסח סימן תל

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול והטעם לפי שנעשה
בו נס גדול שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב בעשור לחודש
 הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית ופסח שיצאו ישראל
 ממצרים היה ביום ה' א' כדאיתא בסדר עולם א[ב] ונמצא שי'
 בחדש היה שבת ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו
 בכרעי מטתו ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשחטו
 לשם פסח במצות השם עלינו והיו שיניהם קהות על ששוחטין
את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר ועל שם אותו הנס
קורין אותו שבת הגדול

למה נקראת שבת הגדול?

פרי חדש אורח חיים סימן תל

ועכ"פ יש לדקדק למה לא ייחסו הנס לעשירי בחדש באיזה יום שיפול ולקרותו יום גדול, ומה ראו לייחס הנס אל שבת שלפני הפסח? ואולי זכות שבת אהני להו פורתא להצילן מיד המצריים ולכן יחסו הנס לשבת. ובלבוש [סעיף ד] כתב שלפי שלא בא הנס אלא ע"י שמירת שבת, שמפני שידעו המצרים שהיו ישראל שומרים השבת במצרים כדאיתא במדרש היו מתמיהין שהיו מטפלים בבעלי חיים בשבת וע"י כך שאלום, לפיכך תלו הנס בשבת. ובספר ב"ח [ד"ה שבת] כתב שקיבל שאם היו מייחסין הנס ליום העשירי היו טועים לומר שעל שם הנס שעלו מן הירדן בעשור לחודש נקרא גדול, ולכך ייחסו הדבר לשבת לפי שידוע היה להם שעלייתם מן הירדן לא היה בשבת. **ויש מפרשים שלכן נקרא שבת הגדול לפי שהוא שבת ראשון שנכנסו ישראל למצות.** ודוק:

בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ג - שבת הגדול

עוד טעם לקריאת שם השבת הזה שבת הגדול כתב הרב הגדול בעל עוללות אפרים [ח"ב עמוד ב' מאמר ל"א] הוא עפ"י מה שאמרו רז"ל גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה [קדושין לא.], והנה עד היום ההוא בעשור לחודש הראשון הגם שמזמן האבות צדיקי הדור ויחידי סגולה היו מקיימין את התורה [יומא כח:], אבל היה בתורת נדבה ולא היו מצווים ועושים, והן היום שנצטוו ויקחו להם איש שה וכו', גדול המצווה וכו', על כן נקרא שבת הזה שבת הגדול, וזהו שאמרו רז"ל לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה וכו' שהוא מצוה ראשונה שנצטוו וכו' [תנחומא פ' בראשית] עיי"ש דבריו ז"ל...

הפטרת שבת הגדול – מלאכי ג

(כג) הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

למה נקראת שבת הגדול?

בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ג - שבת הגדול
 ונ"ל עוד טעם לקריאת השבת הזו שבת הגדול, דהנה המצריים היו עובדים לצאן הוא מזל טלה בכור המזלות [שמו"ר פט"ז ג] בחשבם כי אין הנהגה גדולה למעלה מן המזלות רק הכל על פי המזלות, והנה ישראל על פי צווי הש"י לקחו את הטלה וקשרוהו בכרעי המטה לשחטו ולזרוק את דמו (הוא כחו וחיותו כי הדם הוא הנפש) לשם ד', להורות כי כח המזלות ותנועתם מסור ביד הש"י לכל אשר יחפוץ יטה אותם כי גבוה מעל גבוה שומר והוא ית"ש מנהיג את המזלות בכחו ושפעו והשגחתו כרצונו, וכמו שאמר יתרו עתה ידעתי כי גדול ד' מכל האלקים [שמות יח יא], והנה צוה הש"י להיות מקחו מבעשור דייקא על שהיה אז ביום השבת ושבת מורה על חידוש עולם מהמחדש בטובו, וכיון שהוא המחדש הוא יכול לשדדס כרצונו אל כל אשר יחפוץ יטה אותם, ולכך נקרא השבת הזו שבת הגדול, שבנ נתגלה ונודע כי גדול ד' מכל האלקים, אחרי כתבי זאת ראיתי מעין זה כתב ג"כ הרב בעל עוללות אפרים [ח"ב ע"ב אות ל"א].

ונ"ל עוד טעם, ע"ד שאמרו משכו וקחו וכו' משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן למצוה, הנה הוא תשובה בסור מרע ועשה טוב כמו שנתבאר לעיל [אות ה'], והנה אמרו רז"ל [יומא פו ב] גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה שנאמר [ישעיה נט כ] ובא לציון גואל ולשבי פשע וכו', והגאולה הוא בבחינת חסד כעין בריאת עולם מחדש, כי ישראל עיקרו של עולם, וכמו שהעולם חסד יבנה כן הוא גאולתן של ישראל, הנה גם בכאן כשעשו תשובה בלקיחת הפסח וכו' נתקרבה גאולתן, וזה שנקרא היום ההוא שבת הגדול, שנתוודע גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה, והנה היה מקחו מבעשור על שהיה שבת, והשומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה וכו' מוחלין לו, על כן נקרא שבת הגדול.

שפת אמת ויקרא לשבת הגדול – תר"ס

ולכן שבת שקודם פסח הוא שורש הגאולה. ונאמר על השבת תחלה למקראי קודש. ולפי שניסן ר"ה לרגלים שבכל שנה מתחדשין השלשה רגלים. ממילא השבת שמקודם כל הרגלים ג"כ מתחדש ולכן נקרא שבת הגדול כי גם הימים טובים נקראו שבתות. אבל השבת גדול מהם ושורש של כל הרגלים:

למה נקראת שבת הגדול?

ספר שבלי הלקט סדר פסח סימן רה

וכן דרש קצין אחד ר' יצחק יוסקונטו בארץ הגר טעם אחר, לפי שמאחרין העם בשבת שלפני הפסח לשמוע הדרשה עד אחר חצות סמוך למנחה עד שדורשין שם הלכות ביעור והלכות שמירת המצות. הלכות מלאכת יום טוב הלכות חולו של מועד הלכות עשיית ליל ערב הפסח ועוד כדי לספר גבורות אלהינו איך באו אבותינו במצרים איך הוציאם בתועפות ראם לו וקרע לנו את היס ולספר ולדרוש בקהל את כל אשר עשה ומושך הרבה והעם אינן נפטרין לבתיהן עד שישמעו שיגמור [את הכל] שאם לא ישמעו עכשיו אימתי ישמעו הרי פסח יבא בשבוע זאת שלאחר שבת ושמא עד עכשו לא שמעו אי נמי שמעו עכשיו הוא העיקר לחזור ולהזכירם ומפני משך זה נראה בעיני העם היום גדול וארוך יותר מיום אחר ועל כן קראו לשבת זה שבת הגדול.

ספר התודעה – אליהו כי טוב

ועוד יש בענין זה דברים של טעם לחכמי ישראל האחרונים, שאמרו: כי הנה התורה נתנה שני טעמים למצות שבת, בדברות הראשונות נאמר: **זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וּגְו' כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' וּגְו'**, ובדברות האחרונות נאמר: **שָׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וּגְו' וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ וּגְו'**. והנה עד שנגאלו ישראל שמרו את השבת מפני הטעם הראשון בלבד, ובשבת זו האחרונה במצרים, שהיא שבת הגדול הראשון, נוסף להם גם הטעם השני בשמירת השבת — **וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּבְרַבּוֹת לָהֶם טַעֲמֵי הַשַּׁבָּת** — כאילו גם עצם יום השבת נעשה גדול יותר. ועוד אמרו: כי משעה שנעשו ישראל בני חורין נתגדלה גם השבת, שקבלה בן זוגה — בני ישראל — שהיו משועבדים קודם לכן. וכמו שאמרו חז"ל: **'אמרה שבת לפני הקדוש-ברוך-הוא: לכולן יש בן זוג, ולי אין בן זוג! אמר לה הקדוש-ברוך-הוא: כנסת ישראל היא בן-זוגך, ומשקבלה בן זוגה נעשה השבת גדול.**

למה נקראת שבת הגדול?

נתיבות שלום - פסח - מאמר ראשון - שבת הגדול

וביאור הענין מדוע שבת זו נקראת שבת הגדול, ומהי הגדולה המיוחדת שלה. י"ל ע"פ מאחז"ל (שבת קיג:): אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין, מרומז בזה על ב' בחי' השבת וכהא דכתיב (ויקרא יט) את שבתותי תשמרו, ל' רבים, והם ב' הבחי' זכור ושמור, הרומזים למדת האהבה ומדת היראה, זכור את יום השבת לקדשו שהוא מצות עשה שייך למדת אהבה, ושמור את יום השבת לקדשו שהוא מצות לא תעשה שייך למדת היראה. וזהו מד"כ את שבתותי תשמרו, היינו ב' בחי' השבת אהבה ויראה. ומרומז בזה גם ענין ב' השבתות המיוחדות שיש בשנה, שבת הגדול שהיא כנגד מדת אהבה ושבת שוכה שענינה יראה. והוא ע"פ מד"א בספה"ק באר מים חיים (פ' נצבים) ובעוד ספרים, דכל ההארות הנשפעים במשך השבוע נמשכים בשבת שלפניו, ולכן בשבת שוכה שהיא לפני יוהכ"פ נמשכים בה הארות יוהכ"פ שהוא ממדת היראה, ובשבת הגדול שהוא לפני חג הפסח נמשכים בו הארות הפסח שמדתו אהבה בחי' ודילוגו עלי אהבה. וזהו אלמלי שמרו ישראל ב' שבתות, היינו ב' הבחי' של ש"ק, מדת אהבה בחי' שבת הגדול ומדת היראה בחי' שבת שוכה מיד נגאלין, וכמאמר הרה"ק ר' שמעלקע מניקלשבורג ז"ל עה"פ (ישעי' נח) ואותי יום יום ידרשון, שמרומז על ב' הימים שבהם אומרים דרשות, המה ב' השבתות שבת הגדול ושבת תשובה, כי השלימות היא ע"י ב' המדות אהבה ויראה כאחד. ועפ"ז מבואר למה נקראת השבת בשם שבת הגדול, כי מדת אהבה מדרגתה יותר גדולה ממדת היראה, וכיון שמדת הש"ק הזו אהבה ע"כ נקראת שבת הגדול.

"גדול הוא קידוש השם מחלול השם"

הלכות פסח סימן תל

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול (א) מפני הנס שנעשה בו :

משנה ברורה הלכות פסח סימן תל תלא

(א) מפני הנס. שבשנה שיצאו ממצרים היה עשרה בניסן ביום שבת ולקחו כ"א מישראל שה לפסחו וקשרו בכרעי המטה כמש"כ בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' והמצרים ראו זה ושאלום למה זה לכם והשיבו לשוחטו לשם פסח במצות ה' עלינו והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהם ולא היו רשאים לומר להם דבר. ומפני שאז היה עשירי בחודש בשבת ע"כ קבעו לקרות שבת שלפני הפסח לעולם שבת הגדול:

מדרש רבה שמות פרשה טז סימן ג

בשעה שאמר הקב"ה למשה לשחוט הפסח, אמר לו משה רבון העולם הדבר הזה היאך אני יכול לעשות אי אתה יודע שהצאן אלהיהן של מצרים הן, שנאמר (שמות ח) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו, אמר לו הקב"ה חייך אין ישראל יוצאין מכאן עד שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם שאודיע להם שאין אלהיהם כלום, וכן מצינו שעשה, שבאותו הלילה הכה בכוריהם של מצרים ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהן ואכלו והיו המצרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהן שחוטין ולא היו יכולין לעשות כלום, שנאמר (במדבר לג) ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים, הוי יבושו כל עובדי פסל.

בני יששכר מאמר ג - שבת הגדול - ...וביותר נראה לי שהש"י צוה אז שיהיה מקחו מבעשור על כי היה אז עשור לחדש שבת, ובשבת הוא תגבורת החסד והרחמים (ובפרט בשעת רצון בשעתא דצלותא דמנחה בשבתא אפשר אז לקחו הקרבן פסח), ואז הגם שאינם ראויים זכו לראות במפלת אויביהם, על כן נקרא שבת הגדול ממדת הגדולה, על כן זכר לנס הוא דוקא תמיד בשבת ולא בעשור לחדש כי לא עשירי גרם רק שבת גרם, וכל עצמו של עשירי היה עבור שהיה אז עשירי בשבת, וזהו שאמר דוד [תהלים קלו י] למכה מצרים בבכוריהם (שהכה אותם על ידי בכוריהם שהרגו מהם המון רב כמו שאמרו רז"ל) כי לעולם חסדו (כי נשפע אז בעולם מדת החסד ועל ידי זה זכו לראות בעצמם במפלת אויביהם כנ"ל) ודי בזה.

ברכות דף לג.א

גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר: (תהלים צד) אל נקמות ה' רש"י - בין שתי אותיות - בין שתי הזכרות. במילתה מיהא גדולה היא - במקום שצריכה נקמה - דבר גדול הוא

תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין דף כט.ב

ר' בא בר זמינא בשם ר' הושעיה גדול הוא קידוש השם מחלול השם

מצות קרבן פסח

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה ה

...מפני מה הקדים הכתוב לקיחתו של פסח לשחיטתו ארבעה ימים היה רבי מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים (יחזקאל טז ח). הגיע שבועתו שנשבע הקב"ה לאברהם שיגאל את בניו ולא היה בידם מצות שיתעסקו בהם כדי שיגאלו שנאמר שדים נכוננו ושערך צמח ואת ערום ועריה וגוי' (שם) ערום מכל מצות נתן להם הקדוש ברוך הוא שתי מצות דם פסח ודם מילה שיתעסקו בהם כדי שיגאלו שנאמר ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך וגומר ואומר גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו (זכריה ט יא) לכך הקדים הכתוב לקיחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים שאין נוטלין שכר אלא על ידי מעשה.

רבי אליעזר הקפר ברבי אומר וכי לא היה בידם של ישראל ארבע מצות שאין כל העולם כדאי בהם - שלא נחשדו על העריו, ולא על לשון הרע ולא שנו את שמים, ולא שנו את לשונם? ...ומפני מה הקדים לקיחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים? לפי שהיו ישראל שטופין בע"ז במצרים וע"ז שקולה כנגד כל המצות...אמר להם משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצות.

פסיקתא דרב כהנא פרק ה סימן כד

אלא מלמד שהיו קשורים לכרעי מטותיהם של ישר' מבעשור, והיו המצריים נכנסין ורואין אותן ונפשן פורחת מעליהן

זוהר שמות יח:א - אמר רבי אלעזר אלוה של מצרים שה היה וצוה הקודשא בריך הוא לעשות בו שפטים לשרוף אותו באש כמה דאת אמר (דברים ז) פסילי אלהיהם תשרפון באש כדי שיהא ריחו נודף ועוד (שמות יב) ראשו על כרעיו ועל קרבו, ועוד שעצמותיו מושלכים בשוק וזאת היתה למצרים קשה מכולן הדא הוא דכתיב שפטים, אמר רבי יהודה באלהיהם ממש וזהו שר שלהם

דעת זקנים על שמות יב:ט - אל תאכלו ממנו נא. פי' ראב"ע דלפי שתועבת מצרים תזבחו שמא תאמרו לא נצלהו כל צרכו פן ירגישו בו המצרים ת"ל אל תאכלו ממנו נא ושמא תאמרו נבשלנו ונכסנו בקדרה ת"ל ובשל מבושל ושמא תאמרו לחתוך הראש והכרעים ואל יכירו מה זאת ת"ל ראשו על כרעיו ועל קרבו:

מצות קרבן פסח

שמות רבה פרשת בא פרשה טז

...וכן במצרים היו משועבדים ישראל פי' שנה, והיה המצרי הולך במדבר ותופס איל או צבי ושוחטו ושופת את הסיר ומבשל ואוכל, וישראל רואין ולא טועמין, שנאמר (שמות טז) בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשובע, לא כתיב באכלנו מסיר הבשר אלא בשבתנו שהיו אוכלין לחמם בלא בשר, א"ל הקב"ה אתם זינקתם (גרמתם להם לפלוט רוקם) את בני בבשר שהייתם אוכלין ולא הייתם נותנין להם, אף אני אעשה לבני שישחטו את הצאן שאתם משתחווים להן והן אוכלין ואתם נמסים, למה? שאני דיין אמת, הוי פלס ומאזני משפט לה', לכך נאמר משכו וקחו לכם צאן.

רבינו בחיי שמות פרשת בא פרק יב

משכו וקחו לכם. דרשו רז"ל: משכתם הצאן למצוה, אמשיד אויביכם לים סוף ואטביעם בו, ובזכות זה: (שופטים ד, ז) "ומשכתי אליך אל נחל קישון את סיסרא". ד"א: מפני שירידת אבותינו למצרים היתה ע"י משיכה שנאמר: (בראשית לז, כח) "וימשכו ויעלו את יוסף", ועליהם נאמר: (ישעיה ה, יח) "הוי מושכי העון בחבלי השוא", ובלשון הזה נכתב עליהם עונש שנאמר: (נחמיה ט, ל) "ותמשוך עליהם שנים רבות", וישראל נקראו: (ישעיה יח, ב) "עם ממושך וממורטי", וכשחוזרין בתשובה נאמר עליהם: (תהלים לו, יא) "משוך חסדך ליודעד", וכתוב: (שיר השירים א, ד) "משכני אחרוך נרוצה" וכתוב: (הושע יא, ד) "בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה":

מצות קרבן פסח

זהר, ח"ג, ד' רנא.:

פרוש: ועל כן [מה ששאלת למה צוה הקדוש-ברוך-הוא להקריב] שה לקרבן פסח, אלא פי ההיראה של המצרים והאלוה שלהם היה שה, [על כן] אמר ה' מעשרה לחדש קחו את יראתם של המצרים [כי מעשרה בחדש מתגדל כח הקדשה לבטל כח טמאת מזל טלה העולה אז לשלט] ותפשו אותו ויהיה אסור ותפוס בבית אסורים שלכם יום אחד ושני ושלישה [כדי לבטל שלש קלפות], וביום הרביעי [ערב פסח שהוא כנגד קלפת נגה] תוציאו אותו לדין ויתאספו עליו כל קהל ישראל [לדונו, דהינו לשחטו ולהוציא את דמו, ובזה להוציא כל מה שינק מן הקדשה, ואז ראו שגברה כח ישראל של הקדשה על קלפת נגה]. ובשעה שהמצרים היו שומעים קול יראתם שתפוס בתפיסה של ישראל ולא היו יכולים להציל אותו, היו בוכים, והיה קשה בעיניהם כאלו הם בעצמם נתעקרו להריגה. אמר הקדוש-ברוך-הוא [לישראל]: יהיה השנה תפוס ברשותכם יום אחר יום ארבעה ימים כדי [שהמצרים] יראו אותו תפוס, וביום הרביעי תוציאו אותו להריגה ויראו אותו המצרים איך אתם עושים בו דין. וזה היה קשה להם מכל המכות שעשה להם הקדוש-ברוך-הוא, אותם דינים שיעשו ביראתם. ואחר כך היו דנים אותו באש, [כדי לקיים] דכתיב "פסילי אלהיהם תשרפון באש". אמר הקדוש-ברוך-הוא [לישראל]: "אל תאכלו ממנו נא" [שנצלה קצת ועדין יש בו דם אברים], שלא יאמרו המצרים פי ברצון ובתאוה שיש לישראל ליראתנו אוכלים אותו כך, אלא תקנו והכינו אותו צלי אש לגמרי [כדי להוציא את כל דמו לגמרי באש שלא ישאר דם, שהוא נפש השנה]. ולא מבשל. שאם יעשו אותו מבשל, יהא חבוי ומכסה בסיר ולא יראו אותו, אלא התקון שלו שיראו אותו כך כשהוא נשרף באש וכדי שיהיה ריחו נודף. ועוד, שיהיה ראשו כפוף על פרעיו, שלא יאמרו שהוא חיה או דבר אחר, אלא שיפירו אותו שהוא היראה שלהם. ועוד, שלא יאכלו אותו בתאוה אלא על השבע, בדרך קלון ובזיון [כשאינו תאב לאכל]. ועוד [צוה ה'] "עצם לא תשברו בו" [אפלו העצמות הרפים, שלמרות שבדבר חשוב מוצצים את המוח שבפעמות - כאן היה כונה לבזותו], אלא שיראו עצמותיו משלכים בשוק ולא יוכלו להצילו, ועל זה נאמר "ובאלהיהם עשה ה' שפטים" [בלשון רבים], שעשה בהם דינים רבים. ועוד, "וימקלכם בידכם" ולא חרב ורמח ושאר כלי מלחמה [להורות שאין צריך לרדותו בחרב, דרך חשיבות, אלא ככלב שמפנים אותו במקל].

"יפרסמוהו לכליון עיניהם ולדאבון נפש המצרים"

מורה הנבוכים חלק ג פרק מו - ...שהמצריים היו עובדים מזל טלה, מפני זה היו אוסרים לשחוט הצאן, והיו מואסים רועי צאן, אמר הן נזבח את תועבת מצרים... **ומפני זאת הכונה בעצמה צונו לשחוט כבש בפסח ולהזות דמו במצרים על השערים מחוץ, לנקות עצמנו מן הדעות ההם ולפרסם שכנגדם, ולהביא להאמין שהמעשה אשר תחשבו בו שהוא סבה ממיתה, הוא המציל מן המות...**

הכתב והקבלה שמות פרשת בא פרק יב - ...כי באמת היו בישראל דברים מונעים הגאולה, כמ"ש רבותינו שהיו עובדי אלילים כמצרים, והיה רצונו ית' לטהרם ולנקותם, וצוה עליהם קרבן פסח, ובזה יורו הוראה גמורה כי שבו מדרכם הרעה בשחיתת האלוה עצמו אשר היו עובדים אותו; והנה אות האהבה השלמה והסימן הגמור הוא לבלי יכנס בלב האוהב שום פחד ודאגה מאיזה סכנה למלאות רצון הנאהב, אבל ישים נפשו בכפו ויסתכן לבלי המנע מעשות רצונו, **לכן צוה הוא ית' שיעשו ג' פעולות בזביחות האלוה של המצרים לעיניהם בפרסום גדול, ולא ישיתו לב על הסכנה העצומה פן יחרה אף מצרים עליהם בראותם עלבון יראתם ויקומו עליהם להשמידם, כמאמר משה הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו, עם כ"ז לא ימנעו מלמלאות רצון המצוה בשוקים וברחובות בבזוי וקלון, עד הביאום אותו לביתם בקולי קולות ולא ייראו מן המצריים, יתר ע"כ ישחטו הפסח בכנופי' ובעסק גדול משפחות משפחות בפרסום, וגם זה לא יפחדו ולא ייראו משונאיהם, והאחרון הכביד כי לא די להם בכל זה אבל גם אח"כ בעת אכלם אותו יפרסמוהו לכליון עיניהם ולדאבון נפש המצרים, בתתם מדמו על משקופי הבתים והמזוזות לעיני כל עובר וידעו המצרים כי עתה יאכלו את יראתם, הלא ינתקו מורשי לבבם להקהל ולבוא עליהם בחרבות ורמחים ולנקום בתוך בני ישראל, הנה בכל זה יעשו רצון קונם ולא יהיה מורד בלבבם, ובזה אות נפלא על שלמות התשובה והדבקם בו ית', והיותם כופרים בע"א כפירה גמורה וחלוטה, וזהו והיה הדם לכם לאות, רצונו יהיה אות לכם על טוב כוונתכם ויושר אמתת לבבכם עם אלהיכם, ובזה תעוררו רחמים עליכם שלא יהיה בכם נגף למשחית כמו שהיה הדין מחייב בעבור הדמותכם למצרים בעבודת הטלה; וראיתי במכילתא דאמר ר' יצחק שהדם לא היה בפנים אלא בחוץ כדי שיראו המצרים ויתכרכמו בני מעיהם, ע"כ. וזה ממש כדברינו. וקרוב לומר כי ענין וראיתי כאן כמו ירא פרעה איש נבון, וטעמו בחרתי להיות הדם לכם לאות, שבזכות שתקיימו מצותי בזה אחוס עליכם:**

עקידת יצחק שמות שער לח - ...כבר היה מפורסם בין המוניהם כי הנוגע באחד אחוז מן הכשבים או מן העזים כנוגע בבבת עינו של אלהיהם אחת דתו להמית: שיראו ויכירו שיתהפך הדבר כמו רגע עד שהיהודים האמללים ישלחו ידיהם במקנה המשובח והנעבד מאדוניהם והקרוב לאלהיהם. ועם בזוי ושסוי תחת עבודת עבדיהם ירימו יד בעדר אשר בחרו להם לאלהים ולוקח איש שיו ובכרעי מטתו יאסור אותו לעיניהם (כלים פי"ט מ"ב) ויניחוהו במשמר שלשת ימים ואין לאל ידם להציל, יומו יבוא ושחט אותו לפני **בעוד השמש בצהרים** וקול דמיו צועקים על כל דלת ועל כל מזוזה ואין מושיע, ויען כל רואיו יכירו בו אינו נאכל אלא צלי פן יבולע ונתח אותו לנתחיו לא יבושל במים כי אם גלוי לכל העמים כדמותו וצלמו ראשו על כרעיו ועל קרבו **ובדרך עראי ובזיון יכרו עליו לאכל את כל בשרו ועצמותיו יגרם עד בלתי השאיר מן הבשר מאומה עד אור הבקר והנותר שרוף ישרף והכלבים עזי נפש לא יוכלו לנבוח וכדי בזיון וקצף בעיני כתות ההמון המורגלים בעינים ההם...**

פסח שני

למה יש הזדמנות שנייה לגבי קרבן פסח, משא"כ בכל מצוה אחרת? הארה: מקורות אלה הם רק התחלה בהחקירה הזאת.

שמות רבה פרשת בא פרשה טז

ד"א משכו וקחו לכם צאן הה"ד (תהלים צז) יבושו כל עובדי פסל, בשעה שאמר הקב"ה למשה לשחוט הפסח, אמר לו משה רבון העולם הדבר הזה היאך אני יכול לעשות אי אתה יודע שהצאן אלהיהן של מצרים הן, שנאמר (שמות ח) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו?! **אמר לו הקב"ה חייד** **אין ישראל יוצאין מכאן עד שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם שאודיע להם שאין אלהיהם כלום**, וכן מצינו שעשה, שבאותו הלילה הכה בכוריהם של מצרים ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהן ואכלו והיו המצרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהן שחוטין ולא היו יכולין לעשות כלום, שנאמר (במדבר לג) ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים, הוי יבושו כל עובדי פסל.

עץ יוסף – ...וקאמר ליה הקב"ה **כי עיקר הכוונה להקהות את שיניהם ולא יוכלו ליגע בכם**...

מסירות נפש
קידוש השם
אמונה
בטחון

ספר החינוך מצוה שפ - מצות פסח שני בארבעה עשר באייר
משרשי המצוה, לפי שמצות הפסח הוא אות חזק וברור לכל רואי השמש בחידוש העולם, כי אז בעת ההיא עשה עמנו האל ברוך הוא נסים ונפלאות גדולות ושינה טבע העולם לעיני עמים רבים, וראו כל עמי הארץ כי השגחתו ויכלתו בתחתונים, ואז בעת ההיא האמינו הכל, ויאמינו כל הבאים אחריהם לעולם באמת, שהוא ברוך הוא ברא העולם יש מאין בעת שרצה, והוא העת הידוע, ואף על פי שבריאית היש מן האין הוא דבר נמנע מדרך הטבע, כי כמו כן נמנע לבקוע מצולות ים עד עבור בתוכו עם כבד ביבשה וישו בו למקומן, ולהחיות עם גדול ורב ארבעים שנה מלחם היורד מן השמים יום יום, ויתר האותות והמופתים שעשה לנו בעת ההיא שכולן נתחדשו בהפך הטבעים. וענין חידוש העולם הוא העמוד החזק באמונתנו ובתורתנו, כי למאמיני הקדמות אין תורה וחלק לעולם הבא עם ישראל. ידוע הדבר, אין להאריך במפורסם.

השגחה פרטית

על כן היה מרצונו ברוך הוא לזכות במצוה זו הנכבדת כל איש מישראל ואל יעכבהו אונס וריחוק מקום מעשותה, כי אם יקרהו עון שנאנס בחדש הראשון ולא זכה בה עם הקודמין יעשה אותה בחדש השני. **ולפי שהוא יסוד גדול בדת**, הגיע החיוב גם כן אף על הגר שנתגייר בין פסח ראשון לשני, וכן קטן שהגדיל בין שני הפסחים, שחייבין לעשות פסח שני.

פסח שני

ספר החינוך ז - שלא לאכל הפסח נא ומבשל - כי אם צלי אש משרשי מצוה זו, מה שכתוב בשחיטתו, לזכור נס יציאת מצרים. וזהו ... שנצטוינו לאכלו צלי דוקא, לפי שכך דרך בני מלכים ושרים לאכל בשר צלי, שהוא מאכל טוב ומטעם, אבל שאר העם אינם יכולים לאכל מעט בשר שתשיג ידם, כי אם מבשל, כדי למלא בטנם. ואנו שאוכלים הפסח לזכרון שיצאנו לחרות להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, ודאי ראוי לנו להתנהג באכילתו דרך חרות ושרות, מלבד (ע"י מורה נבוכים ח"ג פמ"ו) שאכילת הצלי יורה על החפזון שיצאו ממצרים ולא יכלו לשהות עד שיתבשל בקדירה.

ספר החינוך ח - שלא להותיר מבשר הפסח - שלא להותיר כלום מבשר הפסח למחרתו, שהוא יום חמשה עשר בניסן, שנאמר (שמות יב י) ולא תותירו ממנו עד בקר. וזה שנצטוינו שלא להותיר ממנו, הענין הוא כדרך מלכים ושרים, שאינם צריכין להותיר מתבשילין מיום אל יום, ועל כן אמר, שאם יותר ממנו, שישרף כדבר שאין חפץ בו, כדרך מלכי אדמה. וכל זה לזכר ולקבע בלב, שבאותו זמן גאלנו השם יתברך ונעשינו בני חורין וזכינו למלכות ולגדלה.

ספר החינוך טו - שלא להוציא מבשר הפסח חוצה לא להוציא מבשר הפסח ממקום החבורה, (פסחים פה, ב) שנאמר (שמות יב:מו) לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. משרשי מצוה זו. מה שכתבנו לזכר נסי מצרים. ומפני שנעשינו בני חורין ואדונים באה המצוה עליו שיהא נאכל במקום החבורה ולא נוציאהו לחוץ, כדרך מלכי ארץ, שכל המוכן להם נאכל בהיכלם ברב עם שלהם. ודלת הארץ בעת יכינו סעדה גדולה, ישלחו ממנה לחוץ מנות לרעייהם, לפי שהוא חדוש אצלם.

ספר החינוך טז - שלא לשבר עצם מן הפסח שלא לשבר עצם מכל עצמות הפסח, שנאמר (שמות יב מו) ועצם לא תשברו בו. משרשי המצוה. לזכר נסי מצרים כמו שכתבנו באחרות. וגם זה גזע מן השרש הנזכר, שאינו כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרר העצמות ולשברם ככלבים, לא יאות לעשות ככה, כי אם לעניי העם הרעבים. ועל כן בתחלת בואנו להיות סגלת כל העמים ממלכת כהנים וגוי קדוש (שם יט ו), ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו בה באותה שעה. ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושין, נקבע בנפשותינו הדבר לעולם.

גאוה יהודית
ממלכת כהנים
וגוי קדוש

פסח שני

פרקי דרבי אליעזר פרק כט

...והיו לוקחים דם מילה ודם פסח, והיו נותנין על משקוף בתיהן, וכשעבר הקדוש ברוך הוא לנגף את מצרים וראה את דם הברית ודם הפסח, נתמלא רחמים על ישראל, שנאמר [יחזקאל טז, ו] וְאָעֲבַר עָלֶיךָ וְאָרָאֶךָ מִתְבּוֹסְסֶת בְּדַמֶּיךָ וְאָמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי וְאָמַר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי. אמר רבי אליעזר וכי מה ראה הכתוב לומר שתי פעמים בדמיון חיי. אלא אמר הקדוש ברוך הוא בזכות דם ברית מילה ודם פסח גאלתי אתכם ממצרים, ובזכותם אתם עתידין לגאל בסוף מלכות רביעית, לכך נאמר שתי פעמים בדמיון חיי

זכריה ט:יא

גַּם-אֶת־בְּדַם-בְּרִיתְךָ שְׁלַחְתִּי אֲסִירֶיךָ מִבּוֹר אֵין מַיִם בּוֹ :
רד"ק

גם את. אמר כנגד כנסת ישראל כמו שאמר על המלך המשיח שיהיה נושע בצדקתו אמר גם את תהי נושעת בדם בריתך והוא דם המילה שהחזיקו בו ישראל בגלות יותר מכל המצות :

מצודת דוד

גם את. ר"ל כמו המשיח אשר בעבור צדקתו יהיה נושע ומוצלח במלחמותיו כן גם אתה ישראל בכלל בעבור זכות דם בריתך היא מצות מילה שהחזקת בה בהיותך בגולה בזכות זה אשלח אסיריך מבור אשר אין בו מים ר"ל אוציאך מעומק הגלות

מלבי"ם

גם את, מוסב אל בת ציון ובת ירושלים שהזכיר, שהם האומה בכללה, **בדם,** שיעור הכתוב **בדם** בריתך אין מים בו שלחתי אסיריך מבור, ע"י שמסרת נפשך על קידוש השם במשך זמן הגלות ושמרת דם ברית מילה ולא רצית להמיר דם במים. שהיו אומרים לך שדי טבילה או הזית מים והוא נכנס תחת דם מילה, ואתה שמרת דתך ושמרת דם ברית אשר אין בו מי הזיה רק דם מילה, ר"ל שלא המרת דתך, וע"י זכות זה שלחתי אסיריך מבור, שהיית אסור בבור במשך ימי הגלות ויצאת לחפשי...

קשר
לגאולה
העתידה